

İlle de Kitap!..

Fatih ERDOĞAN*

Birkaç yıl önce bir arkadaşım “Acaba eve nasıl bir bilgisayar almalıyım? Bir fikrin var mı?” diye sorduğunda çok şaşırılmıştım. Bildiğim kadarıyla arkadaşımın işiyle ya da özel yaşamıyla ilgili olarak bilgisayar kullanmasını gerektirecek bir konusu yoktu. Hatta kendini zorlasa bile böyle bir gereksinmeyi yaratması pek güçtü. Olsa olsa her mevsimin sebze ve meyvelerini işlediği bir programla günlük yemek listeleri elde edebilir ya da topladığı perakende satış fişleriyle her ay ne kadar vergi iadesi alabileceğini hesaplamakta yararlanabilirdi bilgisayardan. Bir de oyun oynayabilirdi. Tabii ama yüzünde bilgisayarı düpedüz oyun oynamak için almak istediğine ilişkin bir ifade de yoktu. Tam tersine, eve bilgisayar almasının çok ciddi nedenlerle gerekli olduğuna inanıyordu. Ayrıca bir bilgisayar kursuna yazılmayı da düşünüyordu. Nedenini sorduğumda “Öğrenmek lazım!” dedi.

Oysa “bilgisayar öğrenmek” diye bir kavram konuyu bilenler için hiçbir anlam taşıyor. Öğrenilecek olan nedir? Daktilo tuşlarından farklı olmayan tuşlara basmak mı? Yoksa konu dışı bir kimsenin birazcık anlasa bile zaten uygulayamayacağı, sağlam bir matematik ve mantık temeline dayanan programcılık mı?

Gerçek şu ki, bilgisayar arkadaşımın herhangi bir maddi gereksinmesini karşılamak, bir açığı kapatmak üzere aklına gelmemişti. Bilgisayar yeni bir oyuncaktı; bilinçli bilinçsiz, taksitli peşin evlere girdi. Bugün birçok evde televizyonun altındaki kapaklı dolapta tertop edilmiş duruyor. Dünyanın parasını verdiğimiz hâlde oyundan başka bir işe yaratamamış olmamız, ‘her şeyi yapabilen’ makinelere pek bir şey yaptırmamış olmamız pek tatsız. Üstelik bu makine zekâmız üzerinde o beklediğimiz etkiyi de yapmadı; ‘içimizdeki dahi’ uyanmadı, kafamızın kafatası yöresi kocaman olmadı. Bilgisayara bu düzeyde bir bilinçsizlikle yaklaşıldığında bilgisayarın tuşlarına basmadaki dehanın belediye otobüslerinden inmek için kapının üstündeki düğmeye basmadaki dehadan pek de ileri bir yanı yok. Ama bugün artık bilgisayar kullanmak gelişmişliğin simgesi oldu. Bütün banka reklamlarında bir bilgisayar ekranı gösteriliyor. Konuşmalarımıza da yerleşti. Bir yerin iyi ya da modern çalıştığını anlatmak için “Bilgisayar kullanılıyor” diyoruz. Sözde hedef ‘çağa ayak uydurmak!’ Ama muhasebenin bilgisayarla düzenlendiği bir işyerinde bir amir bir memura hâlâ küfürle hitap ediyorsa o iş yeri hangi çağa ayak uydurmuş sayılabilir acaba?

Bütün teknolojik gelişmeler gibi bilgisayar da insan bilincinin ürünüdür ve insan bilinci olmaksızın kullanılamaz. İnsan aklının en üstün ürünlerinden biri olan bilgisayar aynı zamanda tarih içinde bilgi aktarımının da ulaştığı en üst aşamadır. Kil tableten papirüse, parşömeden kâğıda ve bilgisayar diskine uzanan çizgide artık söz konusu olan bilgiyi saklama ve aktarmak değil aynı zamanda işlemektir de. Üzerine hiçbir şey yazıl-

* Dr., Çocuk kitabı yazarı, çizer, editör.

mamış olan bir kâğıt parçası nasıl kimliksizse, bilgi ve program içermeyen bir bilgisayar da boş bir makinedir. Bu boş makineye ‘her şeyi’ yaptıran güç programı yazan insanın bilincidir. Bilgisayarı, televizyonu yapan, matbaayı bulan, kâğıdı keşfeden de insanlığın var olduğu andan beri oluşturduğu birikimdir. Birikimin oluşabilmesi için ön koşul elde edilen bilgilerin yayılabilmesidir. Yayılmayan bilgi toplumsallaşamaz ve gelişme sağlanamaz. Bilginin yaygınlaşmasının ve kalıcı olmasının en etkili araçlarından birisi ise her zaman kitaptır.

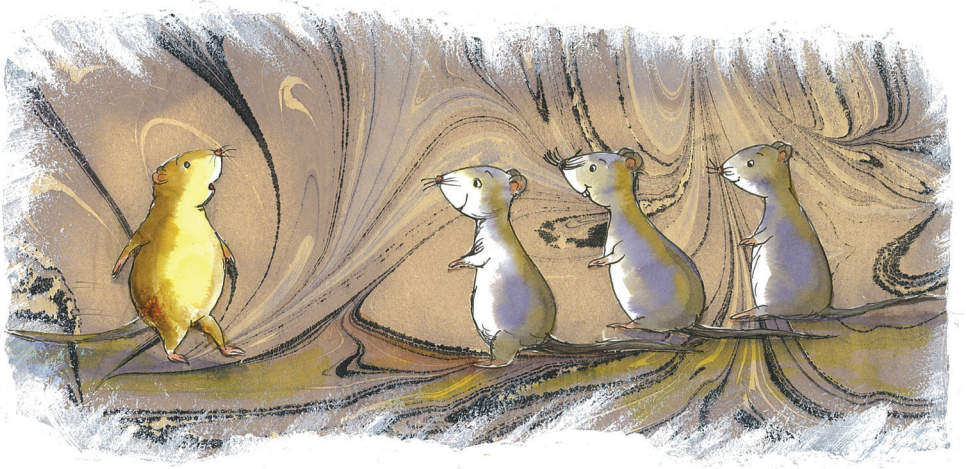
Televizyonun ve bilgisayarın yaygınlaşmasıyla kitabın yerinin tartışılır olması yeni değil. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Yayınları Örgütü’nün (IBBY) 1988’de Oslo’da yapacağı kongresinde tartışacağı konu da yine “Çocuk Edebiyatı ve Yeni Anlatım/İletim Araçları.” Tartışmanın bu anlamda sürüyor olması kaçınılmaz ve güzel ama bizim için önemli olan şu: 1988’de Oslo’da bu konuda bir tartışmanın yapılacağına ilişkin bilgi Türkiye’de kaç kişide var? Televizyon var, bilgisayar var ama bu bilgi yok! Neden? Bizi ilgilendirmiyor mu?

Şurası muhakkak ki, kitap okuma alışkanlığının zaten asla kökleşmediği ülkemizde televizyonun kitabı ortadan kaldıracığı (hatta kaldırdığı) görüşü kolay taraftar bulabiliyor. “Abi adamlar neler yapıyor!” ile başlayan diyaloglarda gelişen teknolojiye hayranlığını belli ederken matbaayı tam iki yüz yetmiş dört yıl gecikmeyle kabul eden bu toplum bugün ‘çağın ayak uydurmak’ adına televizyon ve bilgisayar stoklarını hızla eritiyor. Teknolojinin son gelişmelerini apar topar ithal ederken gelişmiş ülkelerin yaşadığı sorunların bir bölümünü de uysa da uymasa da aktarıyor. Bugün İtalya’da çevre ülkelerden izlenen yayınlar da dâhil olmak üzere tam 99 kanalı televizyondan izlemek mümkün. Çok kaba bir yaklaşımla şu söylenebilir: bir İtalyan her an 99 türlü seçme hakkına sahip. Amerika Birleşik Devletleri’nde kablolu yayınlar da hesaba katılırsa televizyonda neyi izleyeceğine karar verirken bir Amerikalı neredeyse sonsuzdan seçme yapıyor. Televizyonun bu anlamda zengin ve etkili olduğu bir ülkede kitabın yerinin sarsılmasını anlamak biraz daha kolay. Ama tek sesli bir televizyon karşısında ayçiçeği çıtlatırken kitabın sonunun geldiğini ileri sürmek ne derece ciddiye alınabilir? Kaldı ki, örnek olarak verilen ülkelerde televizyonun sağladığı onca seçme hakkına rağmen kitap okuma oranı yine de bizden çok yüksek.

Eğitim ya da oyun gibi gerekçelerle çocuğuna bilgisayar almayı düşünen ana-babanın özen göstermesi gereken en önemli şey bu oyuncağın işlevinin ne olduğunun öncelikle kendileri tarafından açık açık ortaya konulmasıdır. Oyun mu? Eğitim mi? İkisi birden mi? Bunların hepsi olabilir. Hepsi için de bilgisayarın görmezden gelinemeyecek yararları var. Ama bilgisayar her şey değil, bir araç. Eğitim, oyun ya da iş aracı. Bilgisayarın çocuğu sokaktaki arkadaşlarından, güneşin, kuş seslerinin tadına varmaktan alıkoyması, ‘uslu uslu’ klavye başında oturtup bir anlamda yaşamın dışına çıkartması hiç de hoşumuza gitmemeli aslında. Çünkü klavye tuşlarıyla ulaşılan yapay yaşam sonuçta her ayrıntısı bir ya da birkaç insan tarafından çizilmiş, belirlenmiş bir kurallar bütünüdür. Oysa yaşamın kendisi ne kadar öyle görmeye çalışırsak çalışalım bizce belirlenen kurallara göre yürümez. Tuşlara dilediğimiz gibi kumanda ederek yönlendiremeyiz yaşamı, ki biraz da bunun için severiz.

İşte kitaplar bu noktada özellikle önemli. Kitap okurken okur yalnızdır. Kitapla teke tek ilişkidir. Bir büyük tarafından kendisine kitap okunan çocuk için de geçerlidir bu. Çocuk da öyküde kurulan dünyanın içindedir. Büyüğün varlığı öykünün kurgusuna bağlı olarak güvenliğinden emin olmak istediği anlarda çocuğu rahatlatır. Kitabın okurla teke tek ilişkiye girmesi bu ilişkiyi ‘özel’leştirir. Okur kitabı okuduğu anda kitabın yazarıyla dolaylı bir iletişim kurar. Her kitap bir insandır, insanın (biraz masraflı) bir seslenişidir. Kitabın çeşitli ‘insan durumları’na daha kolay yer verebilmesi, kitle beğenisinin, popüler beklentilerin dışına çıkmada daha özgür olabilmesi kitaba daha çok sesli bir nitelik kazandırıyor.

Kitaplarla teknoloji karşı karşıya getirilmemeli. Unutulmamalı ki, bütün teknolojik yenilikler çocukları kitapla büyüyen, hayal güçleri gelişmiş insanlardan oluşan toplumların ürünü. Geleceği biçimlendirecek olan tuşlar kitaplar, ille de kitaplar...

Resim: Saadet Ceylan